

PHÁI BÔ ĐIỀU TRA

GIU lời hứa trong kỳ tổng tuyển cử, chính phủ binh dân Pháp đương sửa soạn phải một ủy ban điều tra sang các thuộc-địa. Công việc của ban ấy là: 1-) dò xét những nguyên vọng rõ rệt hay u-ẩn của các dân tộc bị trị; 2-) thăm vấn tình hình sinh hoạt và trình độ

Ông Nguyễn Phan Long

tiến hóa của các dân tộc ấy. Chính phủ Pháp sẽ dựa theo kết quả của công cuộc điều tra đó để thực-hành những sự cải cách của phái binh dân ở các thuộc-địa.

Được tin này, ông Nguyễn-phan-Long trong Nam đã chiêu tập các giới đồng lo tiếp đón ủy ban, và trong Trung, ngoài Bắc dần dần tiếng hưởng ứng đã lan ra khắp nơi.

Phái bộ điều tra! Số người nhắc nhóm bàn tán đến bốn chữ huyền diệu ấy kể bây giờ đã rất nhiều. Nhưng số người hiểu biết công việc của phái bộ quan trọng thế nào, ảnh hưởng đến xã-hội ta ra sao, tưởng không được nhiều bằng. Một phần lớn vẫn tưởng phái bộ này cũng đến như những phái bộ khác, điều tra tình hình Đông-dương ở bữa tiệc sâm-banh, tìm tòi nguyên vọng dân Annam trên vịnh Hạ-Long sáng sủa hay trong chùa Đe-Thích lòng lầy lù lục.

Sự thực sẽ không đến nỗi như vậy đâu, tuy những kinh nghiệm đã qua có thể khiến ta trở nên hoài nghi được. Trong trí ta, còn vẫn vương những điều thỉnh cầu đặt lên ông Toàn quyền Varenne, một người của đảng Xã-hội, với cuộc điều tra lương tâm của ông Reynaud, tổng trưởng bộ thuộc-địa. Thời gian trôi qua, và với thời gian, những quyền sách đẹp để ghi những điều mơ ước của cả một dân tộc cũng trôi đi đâu mất. Bây giờ lại có phái-bộ điều tra, lại những quyền sách đẹp để như

rồi cũng đến mỹ mãn như thế là cùng.

Nhưng một điều khiến cho ta còn nom được một tia hy vọng: là phái-bộ điều tra này là của chính phủ binh dân. Ta có thể mong rằng các phái viên sẽ lấy con mắt mới mà nhìn ta, lấy một tình hồn mới mà hiểu ta. Trước kia, thuộc-địa hay xử hạo-hộ, thương quốc chỉ coi như nơi để thực dân trục lợi, những thị trường cho các hàng hóa, những chỗ lấy nguyên liệu mà thôi. Còn dân thuộc-địa sinh hoạt làm sao, họ coi như một việc phụ. Giờ thì đổi hẳn. Phái binh dân Pháp coi những dân da vàng, da đen dưới quyền thống trị như những « người » có cảm giác, có linh hồn chứ không như những tài liệu để làm giàu cho vài nhà đại tư bản nữa. Vì vậy, công việc của ủy-ban không đến nỗi chật chội trong một tủ kín, và thương quốc chắc là thật lòng muốn cải cách cho dân ta.

Hiểu rõ những lẽ ấy trước hơn ai hết, các giới trong Nam đã tổ ra thái-độ hăng hái, nhiệt thành. Ngày mười ba tháng tám tây, hưởng ứng lời hiệu triệu của ông Nguyễn-phan-Long, một số đồng đảng đã mật các giới tri thức, tư bản và lao-động đã họp mặt và họp

Ông Nguyễn Toàn Quyền Varenne

một ủy-ban lâm thời để tổ chức một đại-hội-nghị Đông-dương. Hôm 21 tháng ấy, ủy-ban lâm-thời hội họp để xét những phương pháp nên thi-hành để giúp cho tất cả các hạng nhân dân được bày tỏ ý nguyện một cách dễ dàng. Ủy-ban không bầu một ông chủ tịch, bầu một ban chỉ-huy gồm có năm ủy-viên là các ông 1-) Nguyễn-phan-Long, 2-) Trịnh-dinh-Thảo, 3-) Nguyễn-an-Ninh, 4-) Nguyễn-văn-Tân và 5-) Lê-quang-Liêm. Ủy-ban lại

chia ra làm bảy tiểu ban cho dễ làm việc. Những tiểu ban ấy, mỗi ban giữ một trong những việc này: chính-trị, hành-chính, lập-luật lao-động, kinh-tế và lý-tải, dân-quê và làm ruộng, học-chính và giáo-dục, y-tế và vệ-sinh. Ủy-ban sẵn lòng tiếp xúc với đủ hạng người bằng lập những cuộc hội hiệp công khai và tổ chức những ủy ban địa phương để nhân dân được dễ dàng

Ông Phạm Huy Lục

bày tỏ ý nguyện. Hiện nay đã có những ủy-ban hành-động của thợ hớt tóc ở Saigon, của dân lao-động ở vùng chợ Đũi, chợ Quán, của thợ nhà in và nhiều ban khác nữa.

Ủy ban lại có ý muốn tất cả Đông-dương dự vào việc thảo điều thỉnh cầu nữa, và trong Trung, ngoài Bắc đã có nhiều người hưởng ứng.

Việc này gây nên một mối dư luận phản văn. Người tán thành vẫn là phần đông, duy những ý kiến của những người hoài nghi, ta cũng nên xét đến. Họ hỏi đại hội nghị có nên gồm hết dân Annam ở Trung, Nam, Bắc và cả dân Lào, Cao-mên nữa không? Tôi tưởng đại diện cho Đông-dương là dân tộc annam ta, những điều ta ước muốn tưởng cũng là những điều ước muốn của những dân tộc khác, trong đó không những có Lào và Cao-mên, mà còn những dân thuộc địa khác như mọi, mãn, nùng... Ta hãy cứ lo đến cuộc đại hội nghị của Trung-Nam-Bắc đã, rồi nếu Lào và Cao-mên hưởng ứng phái đại biểu đến, thì càng hay. Có người lại sợ Lục tỉnh là đất thuộc địa, chính thể khác miền Trung và Bắc — đất bảo-hộ. Song chính thể khác mà nguyên vọng chung rất nhiều. Thì dụ như tự do báo chí, tự do hội hiệp chẳng hạn thì đâu là ở Bắc hay ở Nam, dân annam đều mong mỗi cả. Và lại, tuy phân ra thuộc địa, bảo-hộ, nhưng đều ở dưới quyền thống trị của phủ Toàn quyền hết. Vậy sự liên hiệp Trung-Nam-Bắc là một sự rất nên làm,

Cải lợi của sự liên hiệp ấy hiển nhiên lắm. Nếu toàn thể Đông-dương đều một lòng bày tỏ một nguyên vọng chung, thì nguyên vọng ấy xem ra có vẻ quan trọng. Là vì sau nguyên vọng ấy, người ta thấy mười triệu, hai mươi triệu người đứng. Tiếc rằng sự liên hiệp đó không phải là một sự dễ dàng. Người ta sợ một đảng cấp hay lợi dụng một đảng cấp khác, người ta sợ ý kiến phức tạp, trào lưu hỗn độn, không có thể thống gì. Nhưng công việc gì lại không có sự khó khăn cản trở. Ta phải cố hết sức vượt qua những nỗi khó khăn ấy, tin nhiệm lẫn nhau, tự đặt ra trật tự, bỏ lòng tự kỷ và nhiệt thành làm việc.

Nhất là phải có nhiệt-tâm, rút bỏ sự thờ-ơ, lãnh-dam nó dễ làm hại mọi công cuộc, vì, sau khi phái bộ điều tra rời Đông-dương, ta vẫn phải hành-động mới mong việc làm của ta có kết quả tốt tươi được.

Hoàng Đạo

Hối lộ

(Tiếp theo trang trên)

Ông quận vô lương tâm lại còn phải ra trước tòa đại hình nữa về tội hối lộ kia.

Ngoài Bắc thì hiện tuần lễ này không có việc hối lộ nào phát giác ra cả.

Bức thư tuyệt mệnh

CÁCH đây không lâu, ở Namdinh một người lính tuần cảnh gác ở gần một vườn hoa kia thấy một người đàn ông treo cổ trên một cái ghế đá. Ông ta liền vội vàng chạy lại cứu xuống, đưa vào nhà thương. May sao — nhưng chưa chắc đối với kẻ tuyệt vọng ấy đã là một điều may — người ấy còn sống sót.

Hỏi, người ấy khai tên là Trần trọng Hân, 20 tuổi, quán xã Tảo-môn ở Hà-nam, và đưa ra một bức thư tuyệt mệnh đại ý nói từ ngày bị tình nghi cộng sản được tha về làng từ nam ngoài, trong một năm trời thường bị chức dịch quân thức rất nghiệt. Có khi bị chức dịch bắt ra điểm giam đến hai ngày, không cho ăn uống gì. Nghĩ tủi và cực cho thân thể, không mong trông cậy vào ai, nên Hân định liều kết cái đời khổ sở.

Nếu Hân không may mà chết, thì tội đồ xuống đầu mấy ông làng không biết luật và không biết thương người của làng Tảo-môn. Một người chỉ bị tình nghi, không có án nào tuyên phạt quân thức, thì chức dịch trong làng không có quyền sách nhiễu người ta, phải coi người ta như một người lương dân khác. Nhưng thường thường, mấy ông làng muốn tăng công nên làm nhiều điều rất trái phép. Những ông làng ấy, nên cách chức họ đi cho họ mở sáng mắt ra.

Hoàng-Đạo